

Marlene Paulin Kristensen

Marlene Paulin Kristensen, ph.d. i etnologi med afhandlingen *Relocating Europe: border officials and their everyday attempts to stabilise borders* (2019), der undersøger håndteringen af Europas grænser med udgangspunkt i grænsepersonale ved tre forskellige grænseovergange i og omkring den Europæiske Union. Afhandlingen behandler, hvordan dette grænsepersonale fortolker, praktiserer og transformerer „Europas grænser“ i deres daglige forsøg på at leve op til forventningerne om at levere sikre og effektive grænser.

Keywords: den dansk-tyske grænse; forandring og genkendelse; hverdagens spekulationer, grænseforskning, grænseforvaltning i den Europæiske Union.

AT GENKENDE GRÆNSEN

Spekulationer over fremtiden blandt politifolk på den dansk-tyske grænse¹

Artiklen tager udgangspunkt i to tidspunkter i den dansk-tyske grænses nyere historie, hvor håndhævelsen af grænsekontrol har været under forandring. Det første tidspunkt er Danmarks indtræden i Schengen-arbejdet i 2001, hvor al permanent grænsekontrol blev fjernet fra den dansk-tyske grænse. Det andet tidspunkt er genindførelsen af midlertidig grænsekontrol i 2016 i kølvandet på 'den Europæiske flygtningekrise' i 2015. Gennem en analyse af de danske politibetjentes spekulationer over, hvad der fremover vil ske på grænsen, sætter artiklen fokus på hverdagens analytiske arbejde, der gør det muligt at genkende grænsen som en grænse. Hvor åbningen af grænser i begyndelsen af 2000'erne blev stærkt associeret med Europas fremtid, har den tilbagevendte grænsekontrol sat spørgsmålstegn ved udsagnet om, at Europas fremtid er lig med åbne grænser. Artiklen taler sig derfor også ind i bredere diskussioner af hvad, der fremover vil kunne genkendes som de rette grænser for et europæisk fællesskab.

1 Dette er en bearbejdet version af kapitlet „Re-establishing „peace and order“: reintroducing border control at the Danish border“ fra ph.d.-afhandlingen *Relocating Europe: border officials and their everyday attempts to stabilise borders*, Københavns Universitet 2019.

Indledning

„En tur langs grænsen og rundt om de tomme grænsebygninger afslører, at arealerne i det store og hele holdes i pæn stand. Der fejes og ryddes op. Men grænseovergangene er alligevel et trist syn. Eksempelvis er der i Kruså placeret et par sorte affaldsvogne lige under rigsvåbnet. Gardiner og persienner sender tydelige signaler om, at bygningen er tom og forladt. Dørene er naturligvis låst, så skiltet »Adgang forbudt/Kein Zutritt« kun er glemsel fra fortiden. (...) Meget mere trist ser det ud ved Oksevejens grænseovergang i Padborg. De gamle, beskidte kontrolbokse nærmest råber efter nedrivning“.²

Sådan skrev journalisten Finn Back i *JydskeVestkysten* i september 2003 i avisartiklen „Den triste grænse“, lidt over to år efter, at de danske grænser havde gennemgået en gevaldig forandring: I marts 2001 trådte Danmark ind i Schengen-samarbejdet, et grænsesamarbejde udviklet i løbet af 1990'erne af en række medlemslande fra den Europæiske Union, og spørgsmålet var hvad, der skulle ske med de gamle grænseanlæg. Indtrædelsen i Schengen-samarbejdet betød blandt andet en ny administrativ og politimæssig praksis i forhold til kontrollen af de danske grænser. For eksempel skulle politi og toldere nu ikke længere systematisk bede om pas eller stoppe passagerer på selve grænsen. *Fra Stettin til Trieste* var nu ikke længere et Jerntæppe, men åbne grænser, og varevogne, lastbiler og passagerbiler skulle kunne køre uhindret over de europæiske grænser. Åbningen af grænser gennem Europa blev et led i en fortælling om kommunismens og Den Kolde Krigs endeligt, hvor Europa ikke længere skulle være sted for mure, pigtrådshegn og opdelinger, men derimod for mobilitet, forbindelser og samling.

Journalisten Finn Bachs spørgsmål om, hvad der skulle ske med de gamle kontrolanlæg, pegede på, at grænsens landskab skulle afspejle det endelige opgør med opdeling og mure, og vise vejen til fremtiden. Blandt fremskridtsiveren var der dog også andre læsninger af, hvordan grænsen skulle tage sig ud, og et eksempel på en anden holdning blev indtaget af Dansk Folkeparti, som i 2001 købte en af de nu overflødige toldbygninger i grænsebyen Sæd³. Bygningen var opført i 1921, bygget i en tid hvor grænsen, som følge af Versailles-forhandlingerne i kølvandet på Første Verdenskrig og som resultat af folkeafstemningen i 1920, flyttede til sin nuværende placering. Bygningen var således fra en tid, hvor den danske stat skulle genetablere administration og infrastruktur i området, der havde været under tysk herredømme i henved 60 år. Dansk Folkeparti købte den gamle grænsebygning for at demonstrere, hvor tåbelig en politik de fandt åbningen af

2 *JydskeVestkysten* 2003

3 *JyllandsPosten* 2001

grænserne, og for at stå klar til at skænke den tilbage til den danske stat, når denne ville blive klar over sin egen fejlslagne praksis. Indtil dette ville gå op for staten, udlejede DF bygningen til et lille lokalmuseum, „Grænselandsmuseet“, så grænsens infrastruktur kunne forblive i landskabet og stå og sove en tornerose-søvn, indtil det atter skal aktiveres.

Midt i en tid præget af en tro på Schengen-samarbejdet som fremtiden for grænseforvaltning fremstod partiets indkøb af den tidligere toldbygning i Sæd som et tilbageskuende projekt. Dette skulle dog ændre sig. Således, femten år efter den dansk-tyske grænse blev åbnet, nærmere bestemt den 4. januar 2016, meldte en fremtrædende politiker fra Dansk Folkeparti følgende ud på et socialt medie: „*DFs grænsestation i Sæd, som vi købte i 2001, står nu klar: Det øjeblik, politi og toldere får brug for bygningen, får de nøglen udleveret!*“⁴ Anledning for denne udmelding var den daværende regerings varsling af en midlertidig indføring af grænsekontrol på den dansk-tyske grænse. Et tiltag, der kom i kølvandet på det, der senere er blevet kaldt ‘Europas flygtningekrise’, hvor et højt antal flygtnings ankomst fik det europæiske grænse- og asylsamarbejde til at gå op i sømmene: EU-medlemslandene var ikke længere enige om, hvad åbenhed skulle indbefatte; hverken når det kom til åbenhed i form af gæstfrihed, eller åbenhed i form af fraværet af grænsekontroller. I den forstand blev det også uklart, hvad der skulle være fremtid, og hvad der skulle være fortid i det europæiske samarbejde.

I denne artikel undersøger jeg forsøgene på at forandre forvaltningen af de europæiske grænser gennem et studie af de danske politibetjente, der stod midt i forandringer på den dansk-tyske grænse henholdsvis ved Danmarks indtræden i Schengen-samarbejdet i 2001 og ved genindførelsen af den midlertidige grænsekontrol, der fandt sted i 2016. Artiklen bygger på materiale fra et etnologisk feltarbejde, som jeg udførte mellem 2016-2017 blandt danske politibetjente på den dansk-tyske grænse og på interviewmateriale foretaget af etnolog Mette Lund Andersen for Sønderborg Museum i 2003 i forbindelse med bogen *Grænsen i hverdagen – Grænsen i hovedet*.⁵ I analysen udfolder jeg politibetjentenes spekulationer vedrørende den forestående forandring i procedurer for grænsekontrol gennem en analytisk opmærksomhed på forbindelserne mellem tomhed og ’overrendthed’, mellem genkendelighed og ikke-genkendelighed. Artiklen taler således ind i en faglig såvel som politisk diskussion omkring hvad, der skal være fortid og hvad, der skal være fremtid i forhold til forvaltning af grænser i det europæiske fællesskab. Jeg fanger an med at udfolde de analytiske inspirationer samt metodiske overvejelser, der ligger til grund for artiklens analyser.

4 [twitter.com @espersendf](https://twitter.com/espersendf)

5 Andersen 2004

Analytisk inspiration og metodisk tilgang

Jeg bygger i denne artikel på etnologisk grænseforskning, som har fokuseret på grænsen som praksis, i den forstand at grænser studeres som kulturelle fænomener, der etableres, opretholdes og forandres gennem hverdagens gentagelser og rutiner⁶. Etnologerne Marie Sandberg og Dorte Andersen har desuden studeret grænser som altid foreløbige og multiple,⁷ og har blandt andet understreget behovet for analytisk at kere sig for, hvordan forskelligartede typer af grænser fletter sig sammen, sameksisterer eller kolliderer i europæiske grænselands. I nærværende artikel bruger jeg disse greb til at understrege vigtigheden i at træde varsomt i forhold til at forstå overgangen fra en slags grænse til en anden i epokale eller absolutte termer. Det betyder, at selvom der ikke er tvivl om, at de overordnede politiske og institutionelle ambitioner i forhold til forvaltning af grænser forandrede sig i løbet af 1990'erne og 2000'erne fra et fokus på linjer til et fokus på netværk (en udvikling, der på mange måder var i overensstemmelse med globaliseringens forståelse af udvikling, ekspansion og overskridelse af grænser), er det ikke desto mindre frugtbart analytisk både at forstå grænsen som en linje og grænsen som et netværk, som aspirationer. Aspirationer i den forstand at hverken den nationale grænselinje eller det europæiske grænse-netværk vil kunne formå at leve op til deres eget ideal; der vil altid være modstridende, sameksisterende, forhenværende og fremtidige grænseidealer, der blander sig i de konkrete praktiseringer af grænsen.⁸

Et sådant fokus på grænsers samtidighed, og på hvordan man kan studere det, er også en af hjørnestenene i antropologen Sarah Greens arbejde med grænser.⁹ Med inspiration fra antropologen Marilyn Strathern beskriver Sarah Green i sine studier af det græsk-albanske grænseland tidens forskellige grænseudtryk som en række *ikke-helt gentagelser* af hinanden: Grænsen ændrer sig, men på en eller anden måde forbliver den den samme i den forstand, at grænser, hvad deres partikulære udtryk end er, efterhånden altid genkendes som en grænse.¹⁰ Nærværendes artikels interesse for politibetjentenes spekulationer om hvad, der vil ske på grænsen, låner jeg også fra Sarah Green, der i artiklen „Reciting the Future: Border relocations and everyday speculations in two Greek border regions“ (2012), udfolder hverdagens spekulationer og småsnak om hvad, der mon nu vil ske på den albansk-græske grænse, da den i 1990'erne åbnes efter at have været delt af Hoxas jerntæppe. Green sammenholder dette med spekulationer, der begyndte at brede sig i forbindelse med forandringerne i Det Ægæiske Hav imel-

6 O'dell 2003, Nilsson & Löfgren 2010, Nilsson & Lundin 2015

7 Andersen & Sandberg 2012; Sandberg 2009ab, Andersen 2012

8 Sandberg 2009ab; Andersen 2012; Kristensen 2019

9 Green 2005, 2012, 2018

10 Green 2005: 14;40

lem Tyrkiet og Grækenland i forbindelse med en stigning i flygtningeankomster i løbet af 2000'erne.¹¹ Ved at give analytisk opmærksomhed til småsnak og spekulationer viser hun, hvordan grænserne under forandring hele tiden forsøgtes gjort genkendelige ved at læse de nuværende forandringer ind i tidligere mønstre og praksisser på grænsen, og at grænsen således både forandrer sig og forbliver genkendelig. Green viser således, hvordan grænsen aldrig er én eller entydig men derimod består af en række konstante forsøg på at blive stabiliseret som et entydigt og genkendeligt objekt.

Jeg kombinerer i denne artikel interessen for forandring og genkendelighed med antropologen Frida Hastrups interesse for, hvad hun kalder 'crisis of context', og som jeg i denne sammenhæng vil oversætte til kontekstens krise. Hastrup udvikler dette begreb i forbindelse med sit studie af det liv, som fulgte store tsunamiødelæggelser i Indien i 2004, og tilbyder det som et analytisk alternativ til at ville etablere forskellen på krise og normalitet, på før og efter i en katastrofesituation.¹² Med andre ord er Hastrup mindre interesseret i at definere forskellen på krise og ikke-krise og normalitet og ikke-normalitet, end i at undersøge det analytiske arbejde, som hun møder i felten blandt sine samtalepartnere. I dette analytiske arbejde møder hun nemlig de lokale inderes forsøg på at genetablere dels en genkendelig kontekst, dels en række genkendelige figurer, som de kan strukturere deres hverdagsliv omkring. Jeg anvender i denne artikel begrebet kontekstens krise til at belyse, hvordan formål, mening, rigtig og forkert, op og ned, synes svære at lokalisere og orientere sig efter i en kontekstens krise; her specifikt forstået som en situation, hvor procedurerne vedrørende grænsekontrol gjorde grænsen uigenkendelig for en stund.

Tilsammen tillader disse analytiske inspirationer mig at fokusere på foranderlighed og enshed, samt på forholdet mellem det ukendte og det genkendelige. Formålet med denne artikel er således at bidrage til at udvikle måder, hvorpå grænseforandringer kan studeres i et samtidighedsperspektiv¹³, og det vil jeg gøre ved at fokusere på den søgen efter at etablere og fastlægge grænsen, som udspillede sig blandt de politibetjente, der skulle håndtere grænserne. Med andre ord er jeg interesseret i deres forsøg på at stabilisere det nye grænseobjekt – deres forsøg på at få greb om grænsen ved at forsøge at gøre den til en håndterbar figur.

Det er således også denne forskningsinteresse, der har informeret indsamling af materiale i forbindelse med mit feltarbejde, samt min læsning af Mette Lund

11 Green 2012

12 Hastrup 2011: 132

13 Andersen og Sandberg 2012; Green 2012; Demetriou 2013; Paulin Kristensen 2019

Andersens interviewmateriale fra 2003.¹⁴ Min interesse i mit feltarbejde lå i at undersøge europæiseringens aspirationer for ekspansion og samarbejde gennem grænsens aktører, grænsevagter og politibetjente. Herunder interesserede jeg mig i mine undersøgelser for, hvordan disse *frontline* aktører forsøgte at koordinere og kombinere de mange modsatrettede krav og forventninger til grænsernes kunnen, som de blev mødt med i deres daglige arbejde. Min interesse for at studere politiets arbejde på netop den dansk-tyske landgrænse var oprindeligt ansporet af en interesse for at se, hvordan en 'grænseløs grænse', så at sige, blev håndhævet. Det vil sige, at jeg interesserede mig for spørgsmålet om, hvordan en grænse, der ikke længere bestod af grænsebomme og paskontrol, blev håndhævet i praksis. Hvad jeg endte med at studere, var dog derimod indførelsen af en midlertidig grænsekontrol; en trækken-i-håndbremsen over for det europæiske samarbejde, og et stort spørgsmålstejn ved opfattelsen af åbne grænser som den rette vej for det europæiske projekt.

Jeg vil i det følgende begynde analysen med at vende tilbage til begyndelsen af 2000'erne – kort tid efter åbningen af grænsen – for at belyse de usikkerheder og bekymringer, som fulgte i kølvandet på åbningen, og som gjorde sig gældende blandt de politifolk, der stod overfor at skulle håndtere grænsen ud fra en række nye procedurer.

„Det dalrer lidt“: bekymring over den tomme grænse i begyndelsen af 2000'erne

Da Danmark trådte ind i Schengen-samarbejdet i 2001, ændrede forvaltningspraksissen omkring grænsen sig. I overensstemmelse med Schengen-bestemmelserne kunne politiet ikke længere udføre grænsekontrol på selve grænselinjen. Med Schengen-samarbejdet kom dog ikke kun åbne grænser men også styrkede ydre grænser, og vejen ind til EU blev nu forflyttet til det østlige og sydlige Europa. Det dansk-tyske grænselands relevans ændrede karakter; grænseåbningerne overalt i Europa førte til en reorganisering i rum, som ændrede dels relevansen af steder, dels bandt nye steder sammen. Den dansk-tyske landegrænse var nu ikke længere det væsentligste sted for dansk politi at håndtere grænser, derimod blev steder såsom Københavns lufthavn, asylcentre og byggepladser mindst lige så væsentlige. Told- og pasanlæg blev overflødige, idet der nu, i henhold til de nye regler, ikke

14 Det i artiklen anvendte materiale fra den dansk-tyske grænse bygger på feltarbejde udført i forbindelse med mit ph.d.-projekt *Relocating Europe: border officials and their everyday attempts to stabilise borders* og er del af et større feltarbejde, som også omfattede interviews og deltagerobservationer blandt politifolk i Kastrup Lufthavn samt interviews og besøg i EU's enhed for grænsemodernisering på grænsen mellem Moldova og Ukraine (EUBAM) i EU's nære nabolag (Paulin Kristensen 2019)

længere måtte være kontrolaktivitet på selve grænsestregen. Den faste kontrol, hvor alle rejsende skulle passere en politibetjent, blev erstattet af stikprøvekontroller, hvor politiet sammen med tolderne på udvalgte steder og på udvalgte tidspunkter dukkede op – fx på motorvejen – og vinkede biler ind til kontrol. Den rutinemæssige kontrol blev altså erstattet af en uanmeldt kontrol; planlagt af politiet og toldere på baggrund af analyser af, hvornår sådan en kontrol kunne forestilles at være mest gavnlig. En såkaldt åben grænse betød derfor langt fra en grænse uden kontrol; men kontrollen ændrede karakter, og det samme gjorde bevægelserne gennem grænselandet.

På den dansk-tyske grænse skabte den ændrede forvaltning usikkerhed, spekulationer og bekymringer hos politibetjente, som forsøgte at navigere i, hvad disse ændrede vilkår ville betyde for deres arbejde på grænsen. Etnologen Mette Lund Andersen undersøgte i 2003 i et projekt kommissioneret af Museum Sønderjylland den grænse, der så dagens lys efter Danmarks indtræden i Schengen-samarbejdet. I bogen *Grænsen i hverdagen – grænsen i hovedet* udlagde Andersen effekterne af grænseåbningen, som de tog sig ud for en lang række aktører i grænselandet, herunder lokale beboere, erhvervsfolk og politikere.¹⁵ I forbindelse med projektet interviewede Andersen også politibetjente, hvis arbejde var blevet ændret som følge af Danmarks indtræden i Schengen-samarbejdet. På baggrund af dels Andersens egne analyser, dels det originale interviewmateriale, der ligger til grund for bogens analyser, vil jeg i det følgende udfolde betjentenes analyser og spekulationer om grænsekontrollen, der fulgte efter indtrædelsen i Schengen-samarbejdet.

I materialet fremgår det, at forandringen af grænsekontrollen var noget, der havde gjort indtryk på betjentene, både fordi deres arbejde ændrede karakter, to politikredse blev lagt sammen, og fordi der mentalt skulle gøres plads til forandringen. En betjent beskriver det således:

„Der har været en omstillingsperiode, men det er mest noget, der er foregået i den enkeltes hoved. Nogen er det gået stærkt for, og andre er det ikke gået så stærkt for. Nogle er ikke helt kommet over det endnu. Man kan godt have et nostalgisk forhold til det, der var engang, men på et tidspunkt skal vi videre.“¹⁶

Andersen spørger videre, om der var en fejring blandt politibetjentene. „Nej“, svarer betjenten, og fortsætter:

„Jeg syntes ikke rigtig man skulle fejre, for det var et lidt ambivalent forhold, man havde til det. Uanset hvor sur tjenesten kunne være i de pasbokse, hvis man havde siddet der i nogle år, kunne det godt være vemodigt at skulle sige farvel til den del af arbejdet. Jeg syntes ikke, jeg havde lyst til at fejre. Det var ikke sådan, at vi græd snot i stænger, men ligefrem at fejre...“¹⁷

15 Andersen 2004: 11

16 Andersen, interview 13, 2003

17 Ibid.

Det nytter altså ikke noget at græde over den gamle grænse. Ikke desto mindre var der dog en form for tomhed, der gik igen hos flere af de interviewede. Samme betjent som ovenover beskriver denne følelse af tomhed på følgende måde:

„Grænsekontrol har jo været en institution hernede siden 1920, og det er jo noget der ligger sønderjyderne meget nært, hele grænseproblematikken. Der har jo altid været en kontrol i en eller anden udstrækning. Jeg ved, at mange oplever det som et savn, at der ikke er den der myndighedsperson på grænsen. Det dalrer lidt, det er lidt løst det hele (...) Det er meget tomt, når du krydser grænsen. Der mangler lidt identitet.“¹⁸

Denne politibetjent beskrev altså et grænseland, der blev tømt for politibetjente, og det med en form for tomhed til følge: En følelse af, at staten var flyttet væk fra regionen, og at tingene nu var lidt 'løse'; et udtryk for en usikkerhed omkring, hvem der nu stod ansvarlig for at håndhæve grænsen. I en transskribering fra et interview med en anden politibetjent, kan man læse følgende:

„Den nat, hvor politimesteren skulle ud og pille bommen ned ude ved Sofiedal [en mindre grænseovergang], da var der nogen, som havde sat et skilt op, hvor der stod på dansk, engelsk og arabisk: Sandholmlejren 273 kilometer.“ Sandholmlejren er det centrale modtagecenter for asylansøgere i Danmark. Ifølge transskriberingen fortsatte betjenten: „Og det syntes jeg egentligt var et ret godt skilt, for det illustrerede jo meget godt folks frygt for, at vi ville blive overrendt“. Ikke desto mindre tilføjede han „Og det er vi jo faktisk ikke blevet“.¹⁹

I denne betjents beretning indfanger dette hjemmelavede skilt, som nogle har sat op i en slags aktivistisk handling, den nervøsitet, der udspillede sig blandt både politibetjente og lokale beboere: Ville området blive 'overrendt' af asylansøgere, nu hvor politiet ikke længere stod på grænsen? I lyset af den første udtalelse om statens fravær på grænselinjen, kan skiltet dog også læses som en kritisk antydning af, at asylansøgere nu vitterligt behøver et vejskilt til at vise dem vejen videre, idet der ikke længere vil være repræsentanter fra staten til at gøre arbejdet. Skiltet peger således også på den nervøsitet, der bredte sig i forbindelse med statens tilbagetrækning fra grænselandet. Beretningen maler altså et billede af en grænse, der er tømt for betjente, og således risikerer at blive fyldt op af grænseoverløbere i stedet.

Det er dog samtidig interessant at bemærke, at politibetjenten i sin beretning tilføjer et „*hvilket vi faktisk ikke er blevet*“ til sin historie, som fortælles til Andersen i 2003, det vil sige et par år efter åbningen og de første bekymringer. Grænselandet var altså ikke blevet overrendt af grænseoverløbere, som politibetjente og lokale frygtede. Deres bekymring om at blive overrendt blev aldrig en realitet – eller mere præcist, den fandt i hvert fald ikke længere sted på den

18 Ibid.

19 Andersen, interview 6, 2003

dansk-tyske grænse. 'Overrendte' grænser var der som bekendt nok af i EU – både i 2000'erne og 2010'erne, hvor græske middelhavsøer og Europas sydlige kyster til skiftende tider var centrum for store antal flygtninge, der forsøgte at opnå et bedre liv i Europa. Dette var dog ikke tilfældet på den dansk-tyske grænse. Før 2001 var alle større grænseovergange udstyret med en paskontrolanlæg og med rød-hvide grænsebomme, og det var ulovligt for alle andre end lokale med særlige tilladelser at krydse grænsen andre steder end ved de officielle, demarkerede grænseovergange. Derfor ville personer, der ønskede at komme ubemærket over grænsen på dette tidspunkt i grænsens historie, forsøge at finde en øde sti eller en tilgængelig mark og krydse grænsen her i stedet. Politibetjentene var derfor trænede i at vide, hvor grænseoverløbere uden de fornødne papirer ofte forsøgte at krydse grænsen ubemærket. Døgnet rundt og året rundt var politibetjente afsted på patrulje for at indfange dem.

Denne forandring kan begribes med det, som antropologen Dace Dzenovskas kalder *the timespace of emptiness*, som hun anvender som en indgang til at forstå de måder, hvorpå europæiseringens narrativ om ekspansion og åbenhed folder sig ud.²⁰ Dzenovska undersøger efterladte østeuropæiske landsbyer, der blev tømt for arbejdskraft, varer og beboere, da kommunismen brød sammen og kapitalismen aldrig nåede frem. Nye magtcentre for arbejde, kapital og fremtid opstod i kommunismens ruiner, og hundredetusindvis af østeuropæere flyttede vestpå eller til byerne, uden at de tilbagelagte steder blev fyldt af noget nyt. Disse steder stod tilbage, og Dzenovska studerer de praksisser, der tømte disse områder, samt de praksisser, der kan skabes grundlag for i et tomt område. Samtidig med, at stederne stod tomme, stod de også som ruiner fra fortiden, der ikke var fulgt med nutiden. I denne artikels kontekst adresserer jeg hverken kommunisme eller kapitalisme direkte; derimod optræder disse snarere som indlejrede præmisser for fænomenet 'europæisering'; et fænomen, som på alle måder er tæt forbundet med en særlig post-Den Kolde Krig-udgave af liberalt demokrati og markeds-kapitalisme; en *euro-globalisme* med etnologen Zsuzsa Gilles ord, der forbinder globaliseringens ekspansionstrang med en grænsesætning gennem standard- og normsætning.²¹ Som jeg vil vise, var det så at sige 'euro-globaliseringens' rumlige organisation, der kom til udtryk – også her på den dansk-tyske grænse – og som de danske politibetjente skulle forsøge at navigere i, og som dirigerede aktiviteten væk fra grænselandet.

Med Dzenovskas blik for *timespace of emptiness* kan ændringen i den europæiske grænseforvaltning altså ses som en reorganisering af rum og tid, som omfordeler aktivitet til nogle steder og efterlader andre tomme²². Europæiseringens fokus på åbne grænser og den medfølgende ændrede forvaltning på den dansk-

20 Dzenovska 2019

21 Gilles 2009

22 Dzenovska 2019

tyske grænse skabte en forandring af grænselandets relevans, således at grænsekontrollens praksisser ikke længere var til stede i grænselandet. Denne ændrede rumlige relevans spillede samtidig ind i en fortælling om, at denne form for åbne grænser var lig med fremtidens europæiske projekt, og lukkede grænser hørte en fjern fortid til.

En tom grænse og forsøget på at genetablere grænsen som genkendelig figur

Beskrivelsen af en følelse af et sådant *timespace of emptiness*, eller med andre ord, af en tømt og overflødiggjort grænse, som stod vidt åben, trådte også frem i mit møde med to pensionerede politibetjente, Harry og Christian. De to tidligere betjente hjalp mig med at blive opmærksom på, hvordan forandringerne i politiets forvaltning af grænsen tog form. Under et besøg tog de mig med på en køretur, hvor de udpegede en række karaktertræk ved grænsens landskab, der med åbningen var blevet gjort overflødigt i forvaltningen af grænsen. De pegede på små veje, gemmesteder, udkigsposter og rastepladser – alle sammen var steder, der havde været centrale for den grænse, de patruljerede fra 1970'erne og op igennem 1990'erne. Harry og Christian fortalte mig om de lange, ensomme nætter, de havde tilbragt med en kop kaffe og en cigaret i en politibil parkeret diskret i et krat under den stjerneklare himmel. Harry fortalte:

„Vi havde jo infrarøde kikkertør, du ved, natkikkertør, så kunne vi jo holde i en bil et eller andet sted, det gjorde vi tit, ved en grænseovergang, og så sad vi der og kukkelurede, du ved, en mørk efterårsnat. Og så kan du jo se alt hvad der bevæger sig, men de kan jo ikke se dig, jo – så kan du typisk se mange dyr derude – og så hov, så kunne du se der kommer sådan en gul streg gående – og der er jo bælgmørkt derude, det er altså virkelig mørkt derude – ikke engang kragerne vender derude, vel, – og så kan du sidde der og hygge med dig en smøg og en kop kaffe og sådan noget – og så sidder man der og kigger og kigger. Og man ved nogenlunde hvor de kom over.“²³

Et tæt kendskab til grænsen, et særligt blik samt opmærksom og tålmodig venten var altså kerneopgaven for grænsebetjentene før grænsens åbning. Ifølge Harry og Christian havde dette dog ændret sig i det landskab, vi den dag kørte igennem: Et landskab, hvor grænsekontrolbygninger enten var revet ned eller stod forladte tilbage. Et landskab, hvor et busstoppested, et generisk blåt skilt med gule stjerner rundt om DANMARK og en samling flagstænger med de nordiske flag, nu var

de eneste markører for en grænse. Hvis man vil krydse grænsen nu, er der ikke længere nogen grund til at tage små stier eller mudrede marker – de kan blot tage motorvejen, for der bliver køretøjer ikke længere stoppet, som Harry og Christian tørt bemærkede.²⁴

Ved et par lejligheder fortalte Harry mig en historie, der ifølge ham indkapsler overgangen fra en national grænse til en europæisk grænse. Harrys historie lyder sådan her: En dag var han ude at handle, da to mænd henvendte sig til ham og fortalte ham, at de gerne ville søge asyl. Harry, som for nyligt var blevet pensioneret efter tredive års tjeneste hos Grænsepolitiet, besluttede sig for at køre de to mænd til politigården, så de kunne lade sig registrere. Da han kom derhen, kunne han dog ikke finde nogle politifolk. Stedkendt gik han dog ind på stationen, fandt nøglerne til detentionen og lukkede de to asylsøgende ind, og gik tilbage til kontoret og ventede på, at der skulle komme nogle betjente tilbage. Da den vagthavende senere vendte tilbage, var han mere end overrasket over at finde sin tidligere ansatte siddende i kontorstolen i gang med at nyde en kop kaffe. „*Her var jo ikke nogen, og jeg går ud fra, at du ikke ville have dem til at stikke af!*“, grinede Harry til den vagthavendes store irritation. Det er i hvert fald sådan, Harry fortæller historien. Måske den vagthavende vil huske det anderledes. Ikke desto mindre maler Harrys anekdote om en tom politistation et billede af et system, som har omdirigeret indsatserne. Harrys historie handler om en ganske åben grænse, en tom politistation, og – kan man tilføje – et system, som måske ikke er særligt interesseret i at sikre, at der er nogen, man kan henvende sig til med sit ønske om at søge asyl. Ifølge Harrys anekdote betød Danmarks indtræden i Schengen altså *mindre* kontrol end *før*, fordi grænsen var blevet tømt for politi.²⁵

Med åbningen af grænsen fremstod grænselandet tomt så at sige: Det blev tomt for myndighedspersoner, og det blev tomt for grænseoverløbere og asylansøgere. Sandt at sige, der var bestemt stadig politibetjente, der tog sig af grænserelaterede problematikker, og de befandt sig stadig i bygninger nær den dansk-tyske grænse, men de befandt sig netop i højere grad end før gemt væk inde i de bygninger; på deres kontorer. Her udførte de analytisk arbejde, udarbejdede statistikker, skrev e-mails eller førte telefonsamtaler med europæiske kolleger vedrørende udlevering og overtagelse af kriminelle EU-borgere, antastet og anholdt andre steder i Danmark.

Reorganiseringen af rum og en slags *timespace of emptiness* gjorde sig altså også gældende i det dansk-tyske grænseland, og den førte derfor til en række analyser og spekulationer blandt politibetjente om grænsens nye ansigt. I den videre analyse er jeg dog interesseret i mere end blot at karakterisere grænseforandringerne som en unilineær bevægelse fra en fyldt til en tomt grænse, og jeg er

24 Se også Paulin Kristensen 2016

25 Paulin Kristensen interview, 6. marts 2015

i højere grad interesseret i at undersøge, hvordan den tomme grænse blev forsøgt gjort genkendelig *som en* grænse af de, der havde deres daglige gang ved den.

Forsøg på at genkende den tomme grænse som en grænse

Det var nemlig ikke alle, der entydigt så åbningen af grænsen som værende ensbetydende med mindre kontrol. I Andersens bog og interviewmateriale kan læses, hvordan der blandt betjentene var uenighed om, hvorvidt den ændrede praksis skærpede eller mindskede niveauet af kontrol. Nogle påpeger, at grænseovervågningen kan ses som udvidet og som mere uberegnelig end før, fordi grænsepolitiet har udvidet det område, de kører rundt i, og er blevet mere uberegnelige for kriminelle. I den forstand ved man ikke længere, hvor man har politiet – tæt ved grænsen, eller længere inde i landet. Nogle nævner også, at der bestemt er en logik i at flytte fokus fra lovlydige borgere til lovovertrædelser på grænsen og dermed bruge ressourcerne på sidstnævnte i stedet for at bemane paskontrolerne døgnet og året rundt.²⁶ Andre påpeger derimod, at da biler før skulle passere en politibetjent i en paskontrol, var der en form for præventiv effekt: Havde man urent mel i posen, skulle man kunne holde til at blive mødt af politiets blik ved grænsekontrollen. Efter grænsens åbning skal man blot have is nok i maven til at tro på, at man ikke render ind i en af politiets stikprøvekontroller; og det gør man nok ikke, for der er ikke så mange af dem.²⁷ Desuden var alle mindre grænseovergange blevet åbnet for passage på alle tider af døgnet, hvor de før havde været enten kun godkendt til lokal trafik, eller kun åbent til fx. midnat. Således udlægger nogle betjente forandringen således, at det er blevet nemmere for alle at krydse grænsen – for passagerer, der skal rejse gennem Europa, og for kriminelle, der ønsker at krydse grænser. I den forstand ser de ikke den nye kontrol som stærkere end før. Da Andersen et par år efter åbningen udførte sine interviews, var spørgsmålet om præcis hvilke forandringer, der har fundet sted, og om det skaber en sikrere grænse end før, således stadig til diskussion.

I lyset af Greens anvendelse af begrebet *ikke-helt-gentagelser*, som jeg introducerede tidligere, kan betjentenes spekulationer og modstridende analyser læses som politibetjentenes egne forsøg på at komme til at kende den grænse, de nu stod over for: Den var forandret på visse punkter men skulle stadig kunne begribes og håndteres som en grænse. Grænsen var altså ikke længere et sted, hvor grænsekontrol fandt sted, og i den forstand gav det heller ikke mening for grænseoverløbere at forsøge at krydse marker og stier. Grænselandet blev således ikke kun tømt for statens repræsentanter, Grænsepolitiet, men i den forstand også for

26 Andersen 2004: 27

27 *ibid.*: 29

grænseoverløbere, idet pointen med at smugle sig over grænsen i nattens mulm og mørke blev overflødiggjort af kontrollens ophævelse. Grænsens forvaltning handlede derfor ikke længere om mødet mellem politiet og grænseoverløbere, og derfor var det svært for politibetjentene at finde ud af, hvordan denne nye situation kunne karakteriseres som en grænse. Politibetjentene forsøgte derfor i deres egne analyser at finde ud af, hvordan denne nye konfiguration af tomt og fyldt så karakteriserede sig som en grænse, og det gjorde de ud fra de tidligere mønstre, praksisser og aktiviteter på grænsen, som de kendte. Med Hastrups kontekstens krise in mente, kan betjentenes analyser og spekulationer om grænseforvaltningens nye hverdag derfor forstås som deres forsøg på at gøre grænsen genkendelig som figur for dem igen.

Jeg vil i næste afsnit uddybe dette analytiske arbejde, som politiet står overfor, når grænsens formål forsøges forandret. Med fortsat fokus på stedets ændrede relevans og tomhed og dets modsætning tager jeg derfor i næste afsnit udgangspunkt i indførelsen af midlertidig grænsekontrol på den dansk-tyske grænse i 2016, som fulgte kort tid efter det, der i en fælles europæisk offentlighed blev kendt som Europas flygtningekrise. Jeg vil således undersøge endnu et signifikant tidspunkt i den dansk-tyske grænses nyere historie. Et tidspunkt, hvor den gamle grænselinje og behovet for den gamle infrastruktur atter blev aktualiseret. Jeg vil vise, hvordan det, der udfoldede sig på grænsen, tilbød sig som endnu en figurering af tom/fyldt, og hvordan politibetjentene på grænsen forsøgte at gøre den nye grænse genkendelig som en grænse ved at mobilisere tidligere forståelser af grænsen.

Midlertidig grænsekontrol og genetableringen af grænsen som et sted i 2016

Da jeg ankom første gang en kølig forårmorgen i marts 2016, skabte tilstedeværelsen af ekstra, udstationeret personale et mylder på politistationen i Padborg. Før hvert vagtskift kom minibusser kørende med politibetjente fra diverse indlogeringssteder og tog dem, der netop havde overstået en vagt, med tilbage, så parkeringspladsen var fyldt med politifolk, der gav hånd, klappede hinanden på skuldrene og fik udleveret udstyr til vagten. Inde på stationen var bordene ved morgenmødet tæt pakkede, og frokostborde og de bløde lænestole i kaffestuen var hele tiden i brug. De udstationerede politibetjente var indkvarterede på hoteller og konferencecentre i grænseområdet, og deres hovedopgave var at hjælpe det faste grænsepoliti med at kontrollere trafikken over grænsen.

Operation Grænsekontrol, som var blevet indført den 4. januar 2016, bestod officielt af stikprøver baseret på løbende observation af grænseoverskridende trafik. I praksis materialiserede denne politiske beslutning sig i tre typer grænsekon-

trol: For det første blev udvalgte passagerer trukket til side ved det midlertidigt opførte grænseanlæg ved motorvejen og landevejen fra Tyskland ind i Danmark med henblik på at kontrollere deres identifikationspapirer og deres ret til at rejse ind i landet. Grænsekontrol krævede meget personale, idet der skulle kontrolleres døgnet rundt. I løbet af vinterhalvåret stod tre eller fire politifolk for grænsekontrollen i en halv time ad gangen, før de så blev afløst af yderligere tre eller fire betjente, der så stod i en halv time, før de blev afløst af endnu et team. Operationen bestod desuden af kontrol af samtlige intercitytog fra Flensburg, Tyskland til Danmark. I forbindelse med togankomsterne samlede politiet sig på perronen for at gøre klar til at kontrollere samtlige passagerers identifikationspapirer. Når toget ankom til stationen, åbnede togkonduktøren dørene for politiet og oplyste dem om afgangens passagerantal. Passagerer, der skulle ombord på toget, blev bedt om at vente, mens to eller tre politifolk gik ind i toget for at kontrollere pas. På perronen stod yderligere et antal betjente og nogle gange toldere, som forhindrede passagerer i at stige ud eller ind af toget. Den tredje del af grænsekontrollen bestod af de såkaldte 'mobile kontroller', som var patruljevogne, der kørte rundt i grænselandet for at patruljere mindre veje og grænseovergange. Tilsammen formåede disse tre kontrolindsatser at fylde grænselandet godt op med politibiler og politibetjente, konstant på vej fra politistationen til togstationen eller de små grænseovergange. Denne grænse – som ikke havde været underlagt permanent grænsekontrol siden Danmark indgik Schengen-aftalen i 2001 – var altså nu igen et sted for en stærk tilstedeværelse af politibiler og personale.

Midt i alt dette postyr var det oplagt at spørge: Hvilken grænse var det, der var vendt tilbage, og som nu var i færd med at blive etableret? På hvilken måde vendte grænsen tilbage som sted? Jeg var ikke den eneste, der var interesseret i at få svar på de spørgsmål. I interviews, på patruljer og under kaffepauser blev jeg opmærksom på de mange forskelligartede spekulationer over den nye grænse, dens formål og dens virke, som politibetjentene selv baksede med.

I det følgende vil jeg udfolde hverdagens analyser, som jeg mødte på den dansk-tyske grænse blandt danske politibetjente, og jeg vil vise, hvordan betjentene igennem disse forsøgte at gøre grænsen genkendelig som et objekt, de kunne håndtere.

Hverdagens spekulationer på grænsen: kommer de tilbage?

„De kommer snart igen“ eller „Til sommer kommer de igen“ var gængse vurderinger, som blev delt under kaffepauser og andre snakke. Betjentene forsøgte at forudsige, hvordan politiske beslutninger i andre lande kunne få indflydelse på deres egen grænse. De ville komme med forudsigelser såsom „Hvis der er en halv million uregistrerede mennesker i Tyskland, kommer de her, når Tyskland

ændrer sine procedurer i næste måned“, eller „Når de får afslag på deres asylansøgninger i Sverige, vil de komme her på vej tilbage til Tyskland.“²⁸

Spekulationerne handlede både om, hvornår og hvorfra de næste strømninger af mennesker ville komme, og om, hvad der måtte være den mest passende måde at håndtere den opgave, de havde fået. Ivrig som jeg var efter at forstå, hvilke blikke, metoder og landskaber politifolkene aktiverede for at kontrollere grænsen, stillede jeg mange spørgsmål om bevægelsesmønstre: Hvor og hvordan folk bevægede sig, og hvor og hvordan politiet fandt ud af det. De svar jeg fik var dog ofte forvirrende for mig. Svarene var meget forskellige og til tider endda modstridende: Nogle fortalte mig, at de ikke prioriterede at vinke lastbiler ind til siden til paskontrol, fordi det ikke var sandsynligt at disse ville transportere grænseoverløbere i bagagerummet. Andre håned utilstrækkeligheden ved grænsekontrollen og hævdede, at de ville kunne fange langt flere grænseoverløbere, hvis lastbilerne konsekvent blev tjekket. Mange vurderede, at der ikke kom mange illegalt rejssende ad motorvejen eller landevejene – der hvor den midlertidige grænsekontrol fandt sted. Jeg fik at vide, at selvom betjentene ikke mødte mange, der forsøgte at krydse grænsen illegalt, var grænsekontrollen ikke desto mindre en eller anden form for succes. Beslaglæggelsen af narkotika og tilbageholdelsen af påvirkede bilister var nemlig steget siden genindførelsen af grænsekontrol (en stigning som man nok også havde kunne opnå, hvis man havde sat ekstra kontrol ind på enhver dansk hovedvej, som nogle dog indvendte).

Under mine ophold hos politiet stødte jeg også på forskellige analyser af, hvem de var på udgig efter. Oftest var det varevogne med nummerplader fra østeuropæiske lande eller unge mænd af arabisk oprindelse i belgiske eller hollandske biler, der blev trukket hen til kontrol. En erfaren politibetjent, der havde arbejdet ved grænsen i årevis, fortalte mig, at det meste af det udstationerede personale – altså personale fra andre politikredse – havde en tendens til at vinke alt for mange biler ind til siden, fordi de manglede viden om lokalområdet. Han forklarede, at de ofte vinkede biler med polsk eller bulgarsk nummerplade ind, selvom han som en erfaren grænsebetjent ikke ville gøre det. Han kendte til området, og han vidste, hvilke forskellige byggepladser eller firmaer denne type chauffører sandsynligvis arbejdede for, så han trak dem ikke ind. I stedet ville han vælge at vinke unge mænd af arabisk eller afrikansk oprindelse, som kom kørende i belgiske eller hollandske biler, ind til siden, og det ville han gøre for at kontrollere, om de forsøgte at smugle narkotika, våben eller mennesker.

Det var ikke kun i forhold til hvilke biler, der skulle vinkes ind til kontrol, at der var uenighed blandt politibetjentene. Der var også forskellige analyser af hvilke bevægelser, der fandt sted rundt i grænselandet uden for de faste kontroller ved landevejen og motorvejen. I interviews og samtaler påpegede nogle

betjente det uhensigtsmæssige i, at 'de grønne grænser', dvs. marker og småstier, forblev vidt åbne og meget tyndt patruljerede, mens andre mente, at intet tydede på, at flygtninge passerede disse områder af grænsen, og det derfor ikke udgjorde et problem, at der ikke blev patruljeret der. Andre igen undrede sig over, *hvorfor* ingen passerede de grønne grænser, når nu de var vidt åbne.

Udover de forskellige analyser af bevægelser henover grænsen bemærkede jeg også, hvordan forskellige politifolk orienterede sig forskelligt i grænsens landskab. Nogle af de politibetjente, jeg kørte med, tog småveje eller kørte gennem grusveje i skoven, mens andre holdt sig til hovedvejen. Mens nogle var helt fortrolige med grænsens landskab, vidste andre ikke engang, hvordan man kunne finde grænsen: Jeg hørte et par gange en historie om en politibil med udstationerede politibetjente, som pludselig befandt sig på den forkerte side af grænsen. I en version af historien havde det tyske politi pludselig opdaget en dansk politibil på deres side af grænsen og var blevet noget misfornøjede ved at opdage, at disse betjente ikke engang kunne lokalisere grænsen. I en anden version af historien havde nogle af de lokale betjente mødt de udstationerede politibetjente ved en lille grænseovergang og havde kunnet påpege, at de befandt sig på den tyske side af grænsen. Da der grundet Schengen-samarbejdet ikke var nogen klar skiltning eller markering af grænselinjen ved de mindre grænseovergangssteder, var det en reel risiko for ikke-stedkendte betjente at havne på den forkerte side. Var man derimod kendt i området, ville man nemt kunne lokalisere grænsen; man ville kigge efter de gamle grænsesten, en bæk eller et dige, som markerede grænsen.

Den midlertidige grænsekontrol som fagligt utilfredsstillende

Udover at spekulere over formålet og mulige flygtninges mulige rejseruter spekulerede politibetjentene også over varigheden af og betingelserne for den midlertidige grænsekontrol; især drøftede de rygter om, at regeringen muligvis ville installere Hjemmeværnet og måske endda soldater fra Forsvaret for at spare på Politiets udgifter.²⁹ De spekulerede over, hvordan opgaverne mon blive fordelt, hvis dette skulle ske, og ville der overhovedet være nogen fornuft i at ville oprettholde en grænsekontrol, hvis der ikke længere kom flygtninge?

Siden januar 2016 har skiftende danske regeringer forlænget den midlertidige grænsekontrol med regelmæssige intervaller, og EU-Kommissionen har indtil videre godkendt hver forlængelse. Dette har sat politiafdelingen i en situation af konstant, midlertidig forlængelse. På tidspunktet for mine interviewundersøgelser betød det, at der på et organisatorisk niveau var et konstant behov for hele

29 Dette skete faktisk; i hhv. juni 2016 og oktober 2017 blev først Hjemmeværnet og senere Forsvaret installeret for at hjælpe politiet ved grænsen, og i skrivende stund gør de stadig dette; jfr. Justitsministeriets meddelelse, april 2016; September 2017.

tiden at forberede sig på forskellige potentielle fremtider. Hvis operationen blev forlænget af den danske regering og EU-Kommissionen, ville det udstationerede personale, de ekstra biler, indlogeringen, madpakker, busser, og andet logistik skulle forlænges – internetadgangen skulle fikses, og læskurene skulle installeres inden efteråret. Men hvis operationen ikke blev forlænget, skulle politienheden vende tilbage til de regelmæssige Schengen-protokoller, og de skulle fortsætte med at udvikle de strategier, de havde arbejdet på før genindførelsen af grænsekontrol, og det strategiske samarbejde med tysk politi og andre europæiske kolleger skulle støves af i en fart.

Før den midlertidige genindførelse af grænsekontrol ved grænsen havde Folketinget besluttet en ny treårsplan for politiafdelingen i Padborg. Planen omfattede ekstra personale, tættere samarbejde med det tyske politi og en lempelse af begrænsningerne for overvågningsudstyr til sporing af trafikken, der krydser grænsen. På trods af den politiske beslutning var der imidlertid ingen konkrete planer for, hvordan planen skulle gennemføres eller finansieres, og som tiden gik, truedes den treårige plan med at blive forældet. Selvom aftalen nu blot var et løfte på et stykke papir, havde løfterne om en lysere fremtid for afdelingen alligevel formået at tiltrække et par nye medarbejdere. En dag kørte jeg sammen med en erfaren politimand og en nyligt tilkommet, Martin. Martin, hans kone og børn var for nylig vendt tilbage til deres fødeegn for at være tættere på deres familie, og Martin håbede på at finde et fagligt tilfredsstillende job hos politiet ved grænsen. Selvom han var usikker på sin beslutning om at forlade sit udfordrende job i byen til fordel for et job ved grænsen, håbede han alligevel, at han her ville kunne finde den 'rigtige kombination' af arbejdsopgaver og gode vilkår. Han håbede på fagligt givende opgaver, tid og penge til grundig efterforskning, tilstrækkelige juridiske værktøjer til at spore kriminelle netværk, nye teknologier til scanning af dokumenter samt biler og tilstrækkeligt personale til at dække vagterne.

Nogle af politistationens garvede betjente var dog ikke helt så begejstrede for de fremtidige planer. „*Vi ved, at det aldrig kommer til at være så godt, som de lover*“, grinede de. Samtidig underbyggede de deres skepsis ved at påpege de dårlige arbejdsvilkår og det fortsat høje arbejdspress. Selvom ledelsen forsøgte at imødekomme personalets ønsker vedrørende arbejdstid og fridage, beskrev de betjente, jeg talte med, hvordan de stadig kæmpede med dårlige arbejdsforhold. Man kunne godt glemme alt om at tilmelde sig et aftenkursus i fransk, som en betjent bittært bemærkede, som for at understrege det fortsatte arbejdspress, manglen på fritid og den evigt uforudsigelig vagtplan. Opfattelsen blandt politibetjentene var, at de gav alt, de havde at give, men at de ikke modtog passende arbejdsvilkår til gengæld. De var glade – endda stolte – over at tilbyde deres hjælp i tider med ekstraordinært pres, men de var utilfredse med den langvarige situation, hvilket gjorde det stadig sværere at opretholde et normalt liv uden for arbejdet.

Fra overfyldte busser til tomme ankomstcentre

Jeg har beskrevet disse historier om spekulationer og professionel utilfredshed i et forsøg på at fremhæve det, som politibetjentene selv bekymrede sig om. For selvom grænsen igen var blevet et *sted* for statens repræsentanter så at sige, var den langt fra vendt tilbage til situationen før Schengen i 2001. Midt i det sumrende postyr med ekstra personale, medieopmærksomhed og den konstante omorganisering af den midlertidige infrastruktur, var der nemlig noget besynderligt ved grænsen: Der var der ingen flygtninge og ingen asylansøgere.

Jeg bemærkede først denne særlige form for tomhed, da jeg tilbragte en dag sammen med Birte, som var sagsbehandler, der sørgede for at få de personer, som politiet antraf og tilbageholdt på grænsen, korrekt registreret og videre i systemet. De sager, Birte sad med, kunne både være asylsager, strafferetssager eller forhandlinger om tilbagelevering til andre lande i overensstemmelse med europæiske asylregler, såsom Dublin-aftalerne. Behandlingen af sager var langt fra en enkel proces, og i løbet af et sagsforløb kunne personer skifte kategori og status. For at holde styr på sagerne forsøgte Birte at etablere et system, hvor en persons sag let kunne følges gennem processen: På hendes kontor hang et stort whiteboard, hvorpå hun kunne notere, hvor en given person var i processen. Derudover stod der en række store plastkasser med etiketter på gulvet. På en stod der „venter på svar fra Eurodac“; på en anden „Venter på svar fra US [Udlændingestyrelsen]“; og på en tredje „Afvisning modtaget og venter på udvisning“. Birte fortalte mig, at hun brugte kasserne til at holde styr på sagerne, og at hun flyttede en sag fra den ene boks til den anden, efterhånden som sagen fortsatte og dens status ændrede sig. Hun fortalte mig endvidere med udmattelse i stemmen, at disse kasser i efteråret 2015, da flygtningeankomsterne var på deres højeste, havde været fyldt til randen med sagsmapper. Hun viste mig en igangværende sagsmappe, så jeg kunne se, hvor tynd en enkelt sagsmappe egentlig var, og hun indikerede med dette, at da kasserne stod fyldt til toppen, havde de hver indeholdt mange, mange sager. Da jeg besøgte Birte et par måneder efter indførelsen af grænsekontrollen, var kasserne stort set tomme. Der var ikke længere nogle sager, der skulle behandles, for der ankom nu meget få asylansøgere.

Den underlige følelse af tomhed midt i virvaret ramte mig igen, da jeg en dag var ude at køre patrulje sammen med den erfarne politibetjent Jan og hans kollega. Vi tilbragte vi dagen med at patruljere langs de små grænseovergange. På et tidspunkt foreslog Jan, at nu, hvor jeg var der med dem, kunne vi lige kigge forbi Søgårdlejren. Søgårdlejren er en gammel herregård, der i senere år har været brugt som et træningscenter for Hjemmeværnet. Under de mange flygtningeankomster i efteråret 2015 var herregårdens gamle hestestalde og lagerbygninger blevet udset som et passende sted at etablere et midlertidigt modtagecenter. Lige før nytår 2015 blev oprettelsen af det midlertidige modtagecenter iværksat som

led i den daværende regerings lancering af en ny 'asylpakke', som også omfattede den midlertidige indførelse af grænsekontrol. Femogtyve enorme telte, der tilsammen kunne tjene som midlertidigt husly for op til 1800 flygtninge, var blevet rejst ved siden af bygningerne og i gårdspladserne på den gamle herregård.³⁰

Da jeg besøgte Søgårdlejren sammen med Jan og hans partner, var det tidligt forår og stadig koldt. Teltene blev derfor stadig opvarmet; de elektriske varmeapparater summede insisterende, mens vi kiggede rundt i området. Jan tog mig med indenfor og viste mig rundt om modtagecentret: Der var hængt tavler op, så man kunne holde overblik over antal indkvarterede, der var etableret køinfrastruktur, indkøbt fingeraftryksscannere og computere til at registrere asylansøgerne, og der var banket nogle interimistiske afhøringslokaler op i form af små aflukker afskærmet med spånplader. Modtagecentret var med andre ord et omhyggeligt planlagt, logistisk forsøg på at undgå det kaos, der havde fundet sted et par måneder tidligere, da flygtninge fyldte tog og gik langs motorveje.

Som det stod der, forladt og aldrig taget i brug, var modtagecentret materialiseringen af det faktum, at den dansk-tyske grænse i en ganske kort periode havde lignet de sydeuropæiske grænser. Men kun kortvarigt, for centeret kom aldrig i brug, og det dansk-tyske grænseland var vendt tilbage til at være et tilsyneladende fredeligt og ukontroversielt hjørne af Europa, hvor hverken krise eller flygtninge kunne spottes. Selv hvis der i den forstand var kommet styr på grænsen, var der, som jeg vil vise, alligevel noget uigenkendeligt ved tomheden, som den tog sig ud langs de danske landegrænser til Tyskland. Den tomme grænse, det tomme modtagecenter og de tomme kasser stod i skærende kontrast til postyret, tumulten og larmen, der havde fulgt med grænsekontrollen: De mange udstationerede politifolk, de mange timer og penge, infrastrukturen, medieopmærksomheden og den politiske debat brugt på operationen. Med indførelsen af midlertidig grænsekontrol ankom der altså ikke længere flygtninge, og i den forstand var der ikke noget egentligt arbejde tilbage for politiet at udføre. Indførelsen af midlertidig grænsekontrol havde så at sige overflødiggjort behovet for grænsekontrol. Som jeg vil uddybe i det næste afsnit, indsatte grænsekontrollen samtidig også endnu en figurering af mødet mellem politi og grænseoverløbere.

En ikke-helt gentagelse af grænsen

De historier, jeg præsenterede i første del af analysen, viste tidligere måder, hvorpå grænsen havde været tom, men også hvordan den tidligere havde været et mødested mellem politi og grænseoverløbere. Således havde det været et sted at kende for politiet i 1980'erne og 1990'erne, før det blev tømt for både politi og grænseoverløbere

i 2000'erne. Da grænsen i 2016 vendte tilbage i kølvandet på flygtningekrisen, blev den endnu engang *et sted*. Et sted for aktivitet for statens repræsentanter, et sted, hvor massevis af politibetjente blev udstationeret, indlogeret og sat til at patruljere, men som jeg har vist gentagne gange, var det ikke et sted for illegal grænsetrafik, for der var med genindførelsen af grænsekontrollen ikke længere grænseoverløbere. Dermed betød dette også, at forvaltningen af grænsen måtte udføres på anden vis, end politifolkene tidligere havde været vant til.

Spekulationerne, klagerne og forvirringen viser altså, at grænsen blev ved med at være svær for dem at placere eller genkende. Historierne fra det daglige arbejde ved grænsen antyder derfor, hvordan politibetjentene konstant forsøgte at genoprette en kontekst, hvorfra grænsens problem – og dermed grænsens løsning – kunne defineres. I denne forstand udfoldede der sig en 'crisis of context', en kontekstens krise,³¹ og vanskelighederne med at stabilisere en kontekst, hvorfra grænsen kunne skille sig ud som en håndterbar figur, førte til den konstante spekulation om det objekt, der havde brug for grænsekontrol. De mange spekulationer over grænsen, som jeg stødte på, var alle forsøg på at gøre grænsen genkendelig ved at mobilisere viden fra tidligere tiders grænser, som politiet var vant til at patruljere. Med andre ord, så nogle grænsen som Harry og hans kolleger plejede at gøre i 1990'erne, mens andre gik til grænsen, som de havde lært at gøre det siden 2001. Andre igen kom fra andre politikredse og kendte hverken landskabet eller grænsens normale rytme og bragte således et blik fra deres egne politidistrikter og deres egne lokale problemer. Der var i den forstand ikke én rigtig tilgang til grænsen: Den ene politibetjents analyse kunne være lige så god som den næste; og de fik aldrig rigtig en chance for at teste hvem, der havde den rigtige opfattelse af grænsen, da det, de var sat til at kontrollere, var en slags grænse uden kontekst.

Tomheden ved grænsen var altså en ny form for tomhed, forskellig fra andre tidspunkter i historien.

Således viste jeg i artiklens første analysedel, hvordan den dansk-tyske grænse i begyndelsen af 2000'erne blev til et ikke-sted, og at dette efterhånden blev forstået og genkendt som en grænse. Som jeg har vist, havde grænsen dog igen et helt nyt udtryk, da den efter femten års fravær dukkede op igen i 2016 som følge af flygtningeankomster og Schengen-samarbejdets krise: Den var endnu en *ikke-helt gentagelse* af tidligere tiders grænse. Det min analyse har vist er dog, at selvom midlertidig infrastruktur blev etableret, politistyrker blev kaldt til fra alle landets egne, og grænsen i den forstand på alle måder igen lignede en grænse – så var den endnu ikke blevet genkendelig som grænse for politibetjentene. Og netop derfor tilbragte de så meget tid med at spekulere over, hvad der mon ville komme til at ske på grænsen.

31 Hastrup 2011: 132

Konklusion

Jeg har i denne artikel vist, hvordan danske politibetjente på den dansk-tyske grænse forsøgte at forstå og kapere forandringer i håndteringen af grænsekontrol. Det har jeg gjort gennem to historiske nedslag, som har undersøgt de måder politibetjentene til begge tider forsøgte at forstå den nye situation de stod i, og den grænse, de skulle lære at kende. Samtidig har sammenstillingen af netop forandringerne i 2001 og 2015 hjulpet med at understrege præcis, hvori forvirringen og spekulationerne opstod. De forskellige tidspunkter i grænsens historie viser, at grænsen som sted har spillet forskellige roller og har været mødested for forskellig trafik, og jeg har vist, hvordan politibetjentene selv aktiverer og sammenligner forskellige typer grænser, når de spekulerer over, hvad der mon kommer til at ske på grænsen fremover. Med denne analyse har jeg således forsøgt at bidrage til det forskningsfelt, der foreslår at studere grænser og deres forandringer gennem multiplicitets- og samtidighedslinser, og jeg har gjort dette ved at vise, hvordan de danske politibetjente i deres forsøg på at etablere én genkendelig grænse bragte en række forskellige, tidligere og fremtidige, forvaltninger af grænsen sammen.

I den forstand lægger denne analyse op til et bredere spørgsmål, som handler om hvad, der kan genkendes og forstås som en grænse, ikke blot for de betjente, der til dagligt arbejder med at forvalte grænsen, men også i en bredere offentlighed. Det rejser spørgsmål såsom: kan grænser genkendes som grænser, når de er åbne og forflyttede fra det fysiske territorium, og hvordan rykker en grænsekontrol på en tom grænse uden mængder af asylansøgere ved vores forståelse af en grænses formål og virke?

Jeg åbnede artiklen med at relatere den nationale grænse til forestillinger om fremtid og fortid. I et Schengen-narrativ fremstod åbne grænser som en vej frem mod en tid, hvor mure og adskillelse var fortid. Med min analyse har jeg vist, hvordan indførelsen af midlertidig grænsekontrol har sat spørgsmålstejn ved, om fremtidens Europa nu også så entydigt skal være fri fra grænser.

Litteraturliste

Andersen, Mette Lund. 2004: *Grænsen i hverdagen – grænsen i hovedet*. Institut for Grænseregionsforskning.

Andersen, Dorte J. 2012: „The Multiple Politics of Borders: Images of the Slovenian–Croatian Border on Istria from the Perspective of an Ethnographer on the Move“. *The Border Multiple: The Practicing of Borders between Public Policy and Everyday Life in a Re-scaling Europe*, Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315614083>

- Andersen, Dorte J. & Marie Sandberg. 2012: „Introduction“. *The Border Multiple: The Practicing of Borders between Public Policy and Everyday Life in a Re-scaling Europe* (pp. 15-34). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315614083>
- Andersen, Dorte J., Kramsch, Olivier, & Sandberg, Marie. 2015: „Inverting the telescope on borders that matter: Conversations in Café Europa“. *Journal of Contemporary European Studies*, 23(4), 459-476. <https://doi.org/10.1080/14782804.2015.1068164>
- Demetriou, Olga (2013): *Capricious Borders. Minority, Population, and Counter-Conduct Between Greece and Turkey*. Berghahn Books.
- Dzenovska, Dace. 2019: „The Timespace of Emptiness.“ I „Orientations to the Future,“ Rebecca Bryant and Daniel M. Knight, red., *American Ethnologist* online, marts 2019 <http://americanethnologist.org/features/collections/orientations-to-the-future/the-timespace-of-emptiness>.
- Green, Sarah. 2005: *Notes from the Balkans: locating marginality and ambiguity on the Greek Albanian border*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400884353-013>
- Green, Sarah. 2012: „Reciting the future: Border relocations and everyday speculations in two Greek Border regions“ i *HAU: Journal of Ethnographic Theory*, 2(1), 111-129. <https://doi.org/10.14318/hau2.1.007>
- Gille, Zsuzsa. 2009: „The Tale of the Toxic Paprika: The Hungarian Taste of Euro-Globalization.“ I Melissa Caldwell (Ed). *Food and Everyday Life in Postsocialist Eurasia*. Indiana University Press. 97-128
- JydskeVestkysten. 2003: „Den triste Grænse“ (Finn Bach). Jydske Vestkysten, 1. September 2003, <https://jv.dk/artikel/den-triste-gr%C3%A6nse> (besøgt 20. januar 2020)
- JydskeVestkysten. 2016: „Nu reduceres antallet at telte i Søgaardlejren“. Jydske Vestkysten, 28 september 2016, www.jv.dk/indland/Nu-reduceres-antallet-at-telte-i-Soegaardlejren/artikel/2392651 (besøgt 20. januar 2020)
- Jyllandsposten. 2001: „Dansk Folkeparti Køber Grænsestation“ (Lars Attrup). Jyllands Posten, 12 februar 2001, <https://jyllands-posten.dk/indland/ECE3310153/Dansk-Folkeparti-k%C3%B8ber-gr%C3%A6nsestation/> (besøgt 20. januar 2020)
- Hastrup, Frida. 2011: *Weathering the world: Recovery in the wake of the tsunami in a Tamil fishing Village*, Berghahn Books.
- Lundin, Johan A., & Nilsson, Fredrik. 2015: *Spritsmuggling på Östersjön: en kulturhistorisk studie av nätverk i tillblivelse*. Makadam förlag
- Nilsson, Fredrik & Orvar Löfgren. 2010: 'Inledning' i *Regionauterna – Öresundsregionen från vision till vardag*. Nilsson, F. & Löfgren, O. (eds.). Makadam förlag

- O'Dell, Tom. 2003. Øresund and the Regionauts. I *Culture and Cooperation in Europe's Borderland* (pp. 31-53). Brill Rodopi.
- Sandberg, Marie. 2009a: *Grænsens nærvær og fravær. Europæiseringsprocesser i en tvillingeby på den polsk-tyske grænse*, ph.d.-afhandling, Københavns Universitet
- Sandberg, Marie. 2009b: „Performing the Border Cartographic Enactments of the German Polish Border among German and Polish High-school Pupils“. *Anthropological Journal of European Cultures Volume 18*, 2009: 107–128
- Sandberg, Marie. 2012: „Border Orderings. The Co-Existence of Border Focusing and Letting Border Issues Take the Back Seat at the German-Polish Border“. i: *The Border Multiple: The Practicing of Borders between Public Policy and Everyday Life in a Re-scaling Europe*, 119-140. <https://doi.org/10.4324/9781315614083>
- Paulin Kristensen, Marlene. 2016: „Hochspannungsleitungen, Abfallcontainer und »eine gute Nase haben«. Alltagspraktiken der staatlichen Grenzkontrolle an der dänisch-deutschen Grenze“ i *Grenzen – aus kulturwissenschaftlichen Perspektiven*. Chakkalakal, S., Picard, J. & Andris, S. (red.). Berlin: Panama Verlag, s. 196-217 22 s.
- Paulin Kristensen, Marlene. 2019: *Relocating Europe: border officials and their everyday attempt to stabilise borders*, Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet

Upublicerede kilder

- Andersen, Mette Lund: Interviews udført i 2003. Tilgængelige via Museum Sønderjylland.
- Paulin Kristensen, Marlene (2016): interviews og deltagerobservationer udført i marts 2015, marts og april 2016 samt august 2017.
- Twitter (2016): Søren Espersen, https://twitter.com/espersendf/status/684173849932378113?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwtterm%5E684173849932378113&ref_url=https%3A%2F%2Fekstrabladet.dk%2Fnyheder%2Fpolitik%2Fdanskpolitik%2Fdf-til-loekke-du-kan-faa-vores-graensestation%2F5895470, senest tilgået 8. april 2020

Summary

Recognizing the border: police officers' everyday speculations about the future of the Danish-German border

The article presents an analysis of two moments in recent history, in which the policing of the Danish-German land border was faced with significant alterations. The first moment is 2001, when Denmark entered the Schengen agreement, and all permanent border control was removed from the borderline. The other moment is the introduction of temporary border control in 2016 in the wake of major refugee arrivals to the European continent. Based on interviews and participant observation, I present everyday speculations and analysis that the Danish police officers in the two moments engaged in as a way to understand the future of the border. I argue that both moments can be understood as a 'crisis of context' (Hastrup 2011), in which the border's purpose was not yet recognizable. Whereas the opening of borders was strongly associated with the future of Europe, the return of the borderline questioned the association of open borders and the European future, and the article thus adds to a broader discussion about what will be recognized as viable borders for Europe in the future.